

« MEA CULPA »

KARDINAAL FRINGS, OF HOE DE RIJN IN DE TIBER VLOEIDE

OP 15 november jl. hield Paus Benedictus XVI een opmerkelijke toespraak tot de leden van de Pauselijke Academie voor Wetenschappen, onder de titel : « *CHRISTUS, DE ZOON VAN GOD, VOLMAAKTE MENS EN MAATSTAF VAN HET WAARACHTIG HUMANISME* ».

« Ik richt mij bijzonder tot u, geliefde en geachte academici, om u aan te sporen opdat u met geestdrift en gedrevenheid, ieder op zijn eigen onderzoeks- en studiedomein, zou meewerken aan de opbouw van dit nieuw humanisme. »

In de slotrede van het Tweede Vaticaans Concilie had Paulus VI zich gericht tot de « *moderne humanisten, die de transcendentie van de hogere zaken afwijzen* », om hen te zeggen : « *Erken ons nieuwe humanisme : OOK WIJ, WIJ MEER DAN WIE OOK, BELIJDEN DE CULTUS VAN DE MENS...* »

Heeft Paus Benedictus XVI het over hetzelfde humanisme als zijn voorganger Paulus VI ?

De Paus vervolgt : « *Uw taak is het om opnieuw, met de competentie die u eigen is, de schoonheid, de goedheid en de waarheid van het gelaat van Christus uit te dragen.* »

Dat verandert natuurlijk alles ! Het humanisme waar onze nieuwe Paus op doelt, vindt zijn bron in de Godmens, Jezus Christus, en niet in de cultus van de Mens. Terecht blokletterden wij in één van onze vorige nummers [zie Hij is verrezen ! nr. 18, nov.-dec. 2005, p. 1] dat met het pontificaat van Benedictus XVI « *DE CULTUS VAN GOD IN ERE HERSTELD* » wordt.

En toch is dit waarachtig christelijk humanisme niet nieuw : het is het humanisme dat verdedigd werd door de kerkvaders, kerkleraars, belijders en theologen sedert tweeduizend jaar... **tot aan Vaticanum II.** Het Tweede Vaticaans Concilie betekende inderdaad een breuk in een traditie van

twintig eeuwen, en Benedictus XVI neemt de draad van deze traditie terug op. Het humanisme waarover hij spreekt is in die zin « *nieuw* » : nieuw ten opzichte van alles wat men de laatste veertig jaar gedaan heeft. Een humanisme dat kadert in een grote beweging van Contrareformatie !

Is het dan pas sinds hij Opperherder van de Kerk geworden is dat Joseph Ratzinger afstand genomen heeft van de cultus van de Mens ? Zeker niet : net zoals de man wiens theoloog hij op het Concilie was, kardinaal Frings, heeft ook Joseph Ratzinger al snel ingezien dat het

met de Kerk in de jaren zestig verkeerd begon te lopen.

* * *

In 2005 publiceerde Norbert Trippen het tweede deel van zijn biografie van kardinaal Joseph Frings, aartsbisschop van Keulen en prominent Concilievader : « *Josef Kardinal Frings, Band 2 : Sein Wirken für die Weltkirche und seine letzten Bischofsjahre* » (Paderborn e. a., 2005).

Joseph Frings (1887-1978) werd op 1 mei 1942 door Paus Pius XII benoemd tot aartsbisschop van de Rijn-

metropool. Hij zou dat ambt blijven bekleden tot 1969. In 1946 kreeg hij de kardinaalshoed (samen met de onlangs zalig verklaarde Clemens August graaf von Galen). In datzelfde jaar sprak de nieuwe kerkvorst openlijk zijn sympathie uit voor de pas opgerichte christen-democratische partij CDU. Niet alleen negeerde hij daarmee de uitdrukkelijke vraag van het Vaticaan dat de clerus politieke neutraliteit in acht zou nemen, maar bovendien verwekte hij opschudding onder de Rijnlandse gelovigen door te opteren voor een interconfessionele partij – de CDU wilde zowel voor katholieken als voor protestanten openstaan – in plaats van voor de traditionele katholieke *Zentrumspartei*. Korte tijd later moest Frings onder druk van Rome zijn

Joseph Ratzinger als jonge theoloog bij kardinaal Joseph Frings (foto A. F. P.)

woorden terugnemen, maar het kwaad was geschied : het *Zentrum*, de prestigieuze katholieke partij die ooit onder de gedreven leiding van Windthorst met succes de tegen de Kerk gerichte *Kulturkampf* van Bismarck bestreden had, verschrompelde op korte tijd tot een randverschijnsel ; tegelijkertijd waren de geesten in Duitsland rijp gemaakt voor een eerste vorm van “oecumene”.

Aan de vooravond van het Concilie hield de kardinaal in Genua een opgemerkte spreekbeurt over « *Het Concilie tegen de achtergrond van de tijdsgeest en het verschil met Vaticanum I* ». Kort daarop werd hij ontboden door Paus Joannes XXIII. Frings was er naar eigen zeggen niet helemaal gerust in : hij vreesde dat hij misschien te ver gegaan was in de ontwikkeling van zijn “progressieve” denkbeelden. Maar de hartelijke ontvangst door de Paus maakte hem duidelijk dat er een gunstige wind waaide voor hem en zijn geestesgenoten...

« *De Rijn vloeit in de Tiber* »¹ : kardinaal Frings en zijn huistheoloog, Joseph Ratzinger, hadden een grote invloed op het verloop van het Concilie. Frings werd vooral bekend door zijn frontale aanval op het Heilig Officie, toen hij in botsing kwam met kardinaal Ottaviani [zie Hij is verzezen ! nr. 17, sept.-okt. 2005, p. 7]. Die confrontatie zou uiteindelijk leiden tot het opdoeken van het Heilig Officie en de vervanging ervan door de Congregatie voor de geloofsleer... waarvan kardinaal Ratzinger later prefect zou worden !

Niet lang na zijn terugkeer in Keulen stelde kardinaal Frings tot zijn verbijstering vast dat het Concilie een regelrechte revolutie in de Kerk had ontketend. « *Frings was diep geschrokken van de revolutionaire ontwikkeling in de Kerk, die zich vaak beriep op de “Geest van het Concilie” zonder naar de daadwerkelijke besluiten te kijken* », schrijft zijn biograaf Norbert Trippen.

In een gesprek nadat hij zijn ambt had neergelegd erkende de voormalige aartsbisschop dat « *de Kerk in een tijd van crisis terechtgekomen is en dat “in naam van het Concilie” allerlei soorten dingen uitgevonden werden waaraan de Concilievaders niet gedacht hadden.* » « *De jaren van het nazisme hebben me minder geschokt dan de postconciliaire jaren* », gaf de kardinaal zelfs toe (o. c., p. 409).

Gaat het dan alleen om een verkeerde *interpretatie* van het Concilie of om het Concilie zelf ? Dat Vaticanum II een bewuste breuk met het verleden nastreefde, mag wel blijken uit volgende opmerking van Frings in een toespraak die hij op 13 juli 1964 in Keulen hield :

« *Heren, als jullie de volledige draagwijdte willen vatten van de breuk en de revolutie die tijdens het Concilie plaatsgevonden hebben, dan moeten jullie de eerste 70 schema's doorlezen [d. w. z. de « traditionele » schema's die door de Voorbereidende Commissie uitgewerkt waren en die tijdens de twee eerste zittingen van het Concilie systematisch bekampt waren door kardinaal Frings en zijn medestanders] en ze daarna vergelijken met de inhoud van de huidige decreten* » (o. c., p. 412). Met andere woorden : *de postconciliaire revolutie heeft zich geënt op de conciliaire*

revolutie, en terugkeren naar de « grondteksten », wat door sommigen vandaag gepropageerd wordt, is bouwen op zand...

Kardinaal Frings was ook kritisch ten opzichte van zichzelf. Bij ons weten is hij de enige van de Concilievaders die aan zelfreflectie gedaan heeft en die zich vragen gesteld heeft bij de gegrondheid van zijn hervormingsgezinde ijver, waarvan hij achteraf de catastrofale gevolgen onder ogen heeft moeten zien :

« *ZOU IK OOK ZELF NIET VERANTWOORDELIJK ZIJN VOOR DEZE GEVOLGEN DOOR MIJN BESLISSSENDE TUSSENKOMSTEN TIJDENS HET CONCILIE TEN VOORDELE VAN HET HERVORMINGS-PROCES ?* »

Bij het lezen van de biografie die Trippen geschreven heeft, beleeft men opnieuw de voornaamste etappes van deze Hervorming die van de Kerk « *een stad voor de helft in puin* » gemaakt heeft, zoals aangekondigd in het Derde Geheim van Fatima en zoals op het moment zelf voorzien door abbé de Nantes, « *een rechtse Fransman* » op wie Frings alludeert zonder hem bij name te noemen.

« *De spanningen werden heftiger toen, op 23 september 1964, de GODSDIENSTVRIJHEID en, op 25 september, de VERKLARING OVER HET JODENDOM op de dagorde stonden. Vertrekkend vanuit het feit van de natuurlijke waardigheid van elke mens waarborgde het decreet de vrijheid van geweten op burgerlijk vlak, zelfs wanneer dit geweten dwaalt. De tegenstanders vonden terecht dat deze opvatting een definitieve breuk betekende met de rechtsorde van de middeleeuwen, die de uitschakeling van de ketters vereiste door een gezamenlijke actie van Kerk en Staat* », schrijft de biograaf van kardinaal Frings.

« *Tijdens de debatten (van 25 tot 29 september) stelde kardinaal Ruffini volgende vraag : “Hoe kan de katholieke Kerk, die toch de ware Kerk is en de behoedster van de Waarheid, ervan afzien deze Waarheid te verspreiden overal waar dat mogelijk is, en zelfs met de hulp van de Staat ? Tolerantie, ja, maar Vrijheid, neen !” Ook kardinaal Ottaviani wierp op : “Zal deze verklaring de concordaten die de H. Stoel gesloten heeft (b. v. met Italië en met Spanje) en die de katholieke Kerk een geprivilegieerde positie verlenen, niet tot nul herleiden ?”* »

Opmerkelijk “detail” (dat er na lectuur van het bovenstaande geen is) : in oktober van vorig jaar ging in Istanboel een conferentie door gewijd aan de vredesproblematiek in het zuidoosten van Europa, de Kaukasus en Centraal-Azië ; Benedictus XVI zond kardinaal Kasper naar deze bijeenkomst als zijn vertegenwoordiger, met een boodschap waarin hij de deelnemers succes toewenste en hen aanmoedigde om het wederzijds begrip en de samenwerking onder de gelovigen van verschillende godsdiensten te ontwikkelen *IN NAAM VAN DE TOLERANTIE*, en *NIET* in naam van de vrijheid van godsdienst. Bovendien herinnerde de Paus er aan dat alleen « *Christus onze vrede en onze ware verzoening is.* »

bron : artikels uit *Il est ressuscité !*

(1) Naar de titel van het bekende boek van pater Ralph M. Wiltgen, *The Rhine flows into the Tiber*, New York, 1967.

TAIZÉ IN HET LICHT VAN HET KATHOLIEK GELOOF

De tragische dood van de stichter van « Taizé », dominee Roger Schutz, die op 16 augustus 2005 vermoord werd, heeft zijn geesteskind terug in de schijnwerpers geplaatst. Welke Geest waait er op de heuvel van Taizé, de plek die vooral in de jaren zeventig en tachtig van vorige eeuw bij tienduizenden jongeren die onverschillig geworden waren voor de Kerk op grote populariteit kon rekenen ? De tijd is rijp voor een objectief oordeel.

DE WEG NAAR ROME

OP 20 augustus 1940 komt Roger Schutz, een jonge Zwitserse calvinist, vanuit Genève naar Frankrijk op zoek naar een plek om een geestelijk gemeenschapscentrum op te richten. Hij komt in het bezit van een groot huis op de heuvel van Taizé in Boergondië. Vanaf het begin beoefent hij in zijn woonst de werken van barmhartigheid en biedt er onderdak aan vluchtelingen, in het bijzonder aan Joden. Gedurende twee jaar leeft hij zo in gebed en dienstbaarheid aan de naaste, op zoek naar de bronnen van het christelijk monastiek leven, en dit zonder te breken met de protestantse traditie.

« Dit is een wezenlijke karaktertrek. Hij is de zoon van een dominee, met een zeer goede inborst, en heeft altijd gezocht naar de grootste gemene deler. Hij stond steeds huiverig tegenover het sectarisme dat zo eigen is aan de protestanten en waarmee dezen zich afzetten tegen andere belijdenissen en meer nog tegen de katholieke Kerk. Hij probeert de tegenstellingen te overbruggen door op zoek te gaan naar de gemeenschappelijke bronnen. Het is langs die omweg dat hij zich aange trokken is gaan voelen tot het monnikendom, en zo komt het dat hij op de leeftijd van 25 jaar niet geaarzeld heeft zijn land te verlaten – zoals destijds Abraham – en zijn tent op te slaan midden in het katholieke maar ontkerstende Frankrijk, op een ogenblik dat ons land in de grootste ellende verkeert » (abbé de Nantes, CRC nr. 72, september 1973).¹

De inval van de Duitsers in de vrije zone in 1942 dwingt hem terug te gaan naar Genève. In de herfst van 1944 keert hij met drie anderen terug, onder wie Max Thurian, die de “theoloog” van Taizé zal worden. Ditmaal onthalen ze noodlijdende kinderen, zoveel als er een plaatsje kunnen vinden in de grote woning.

Gedurende de zeven volgende jaren zoeken de jonge protestantse intellectuelen hun weg. « In de ogen van alle ernstige waarnemers, zowel protestantse als katholieke, kan dit project van gemeenschapsleven dat steeds meer de kenmerken vertoont van het oude monnikendom tot niets anders leiden dan tot hetatholicisme. Taizé stevent af op Rome, met grote snelheid. Ze vinden vol verwondering de katholieke betekenis terug van de Eucharistie, van de Boetedoening, van de monastieke zelfbeheersing, van het goddelijk officie. » Maar ook tekent zich reeds de karakteristieke geest van Taizé af: « de geest van barmhartigheid, de toevlucht tot de barmhartigheid, gave van de volledige vergiffenis, die als regel heeft nooit iemand te vernederen. »

Deze jaren van geleidelijke groei worden van katholieke zijde krachtig maar discreet gesteund. Zij monden uit in de gelofte van het celibaat, in 1949, en in de Regel van Taizé, in 1951. Roepingen stromen toe, vanuit alle protestantse belijdenissen. En dan worden twee beslissingen genomen die verstrekkende gevolgen zullen hebben.

In 1951 vatten de broeders, die reeds met een veertigtal zijn, het plan op om zich te verspreiden onder de mensenmassa's en zo het Evangelie te laten uitstralen. « Mevrouw Boegner, de vrouw van de dominee, raadt hen dit af: Pas op, als jullie verspreid zullen zijn zal er geen zichtbaar teken meer zijn van de gemeenschap die jullie vormen... » De broeders van Roger Schutz richten zich naar deze wijze raad. Ze blijven op de heuvel van Taizé, die voorgoed de plaats en het symbool van hun gemeenschap zal worden: « Taizé, een buitengewone plaats waar de Geest waait... Taizé, zichtbaar teken, rots, fundament, hoeksteen van de Kerk van morgen ! »

De tweede beslissing wordt door broeder Roger genomen na een bezoek aan Engeland, waar hij onderzoek heeft gedaan naar de « Beweging van Oxford »; hiermee wordt de bekeringsgolf van anglicanen naar hetatholicisme in het midden van de 19de eeuw aangeduid, in het spoor van Henry Newman. « Het is in tegenstelling hiermee dat broeder Roger aanvoelt wat hij moet doen in Taizé. Misschien is daar zijn voornemen ontstaan, of heeft het daar op zijn minst een definitieve vorm gekregen, om Taizé nooit op te sluiten of te laten opsluiten binnen één enkele belijdenis, maar tegen alles en iedereen in een ware oecumenische inbreng te vinden. Taizé zal nooit een getto zijn en het zal nooit schatplichtig zijn aan een bepaalde belijdenis of een al bestaande Kerk. Taizé, hoog op zijn rots, zal steeds en ten allen prijze naast, voorbij en boven alle traditionele, “sectaire” gemeenschappen of kerken staan. »

Deze twee beslissingen, becommentarieert abbé de Nantes, zullen maken dat Taizé staat voor « de dynamische universaliteit van een open Geest, van verzoening, van oecumenische broederlijkheid en van liefde, in totale vrijheid, beoefend als teken van de toekomst... Taizé is vanaf dan voor het protestantisme zowel als voor hetatholicisme een les, een toekomstmodel, een teken van hoop. »

DE SCHARNIERJAREN : 1950-1965

In 1949 en 1950 brengen broeder Roger en broeder Max een bezoek aan Paus Pius XII en aan de Substituut,

(1) Alle citaten die in dit artikel voorkomen, zijn afkomstig uit dit nummer van de *Contre-Réforme catholique*.

Mgr. Montini, de toekomstige Paus Paulus VI. Bij het contact met eerstgenoemde zijn zij zodanig onder de indruk dat ze op het punt staan zich sterk te engageren op de weg van verstandhouding en van terugkeer naar Rome. Maar de Substituut spreekt tot hen een heel andere taal, « *vol ontroering en bewondering voor de Gemeenschap, zonder enige oproep tot bekering, wel integendeel... Taizé moest niet breken, Taizé was een brug tussen twee werelden ; het was de providentiële roeping van de Gemeenschap om zich tussen beide in te blijven situeren, niet van over te gaan van de ene naar de andere en de banden te verbreken, enz.* » Hun onconfortabele positie van noch protestants noch katholiek te zijn, wat door de integralisten aan beide zijden met achterdocht werd bekeken, zou weldra de voorwaarde tot succes blijken te zijn, vermits ze benaderd zullen worden door de pioniers van de oecumene aan beide kanten.

« Rome trekt hen aan, maar hun Roomse vrienden houden hen ervan verwijderd door hen te overtuigen dat ze moeten blijven waar ze zijn, want het is de Rooms-katholieke Kerk die een bocht begint te maken. Ze willen naar Rome toekomen, maar men stoot hen terug weg door hun hoogmoed te strelen. Als reactie hierop zal het katholiek integralisme Taizé aanzien als een plaats van verderf, waardoor zij die naar ons toe wilden komen vanuit het diepste van hun dogmatisch geloof nog verder van ons weggedreven worden ! »

Door het Concilie wordt hun toenadering tot Rome voorgoed gestopt. « *Afgezanten van Joannes XXIII en van het Franse episcopaat verzoeken Taizé te zeggen welke verwachtingen het heeft over het Concilie. Dominee Schutz, die zich gisteren nog als in een tang geklemd voelde tussen het protestantisme en het katholicisme, ziet zich plotseling bevrijd : men vraagt hem wat Rome moet doen om zich met het protestantisme te verzoenen !* » Plotseling is hij alom bekend. De Voorzitter van de Oecumenische Raad van Kerken bezoekt Taizé. Joannes XXIII ontvangt broeder Roger en nodigt hem uit op het Concilie als waarnemer. Hij vermenigvuldigt het aantal reizen over de hele wereld, ontvangt de Franse bisschoppen om van gedachten te wisselen over het Charter van de nieuwe Kerk zoals het Concilie dit zal moeten uitwerken. Hij bezoekt de Grieks-orthodoxe clerus, wordt zeer goed onthaald door de jonge Spaanse geestelijkheid, zelfs het patriarchaat van Moskou stuurt zijn vertegenwoordiger naar Taizé ! « *Broeder Roger stelt vast dat hij overal centraal staat en uitgegroeid is tot de hoop van de progressieven.* »

Het hoogtepunt van deze oecumenische periode is ontegensprekelijk de inwijding van de Kerk van de Verzoening, in augustus 1962, in aanwezigheid van een aanzienlijk aantal geestelijken van alle belijdenissen, waarbij de katholieke hiërarchie schittert op de eerste rij. Een bord aan de ingang van de kerk drukt de hoop van Taizé uit : « *Jullie die hier binnengaan, verzoen jullie : de vader met zijn zoon, de echtgenoot met zijn echtgenote, de gelovige met hem die niet kan geloven, de christen met zijn afgescheiden broeder.* » « *Eén*

enkele zaak ontbreekt », merkt abbé de Nantes op : « *de verzoening met God.* »

In Rome versterkt Schutz de conciliaire stroming ten gunste van het oecumenisme. « *Hoe zouden ze niet overtuigd zijn op het goede pad te zijn, de voorhoede van Gods Volk onderweg, wanneer ze bewierookt worden door Joannes XXIII en met bijzondere aandacht bejegend door Paulus VI ? Deze laatste schenkt dominee Schutz een kelk – om wat te vieren ? Het Laatste Avondmaal ? De Mis ? Of de twee tegelijk ? Broeder Roger begint met gezag tussenbeide te komen in de meningsverschillen tussen ons, katholieken, door “broederlijke aanmaningen”. Hij nodigt ons uit om elke “confessionele apartheid” te verwerpen, een “virus dat overgedragen werd op onze moderne samenleving” door de Contrareformatie van het Concilie van Trente.* »

Voor de publieke opinie komt Taizé met een groot aureool uit het Concilie. De ontmoetingen van jongeren op de heuvel in Boergondië vermenigvuldigen zich, aangekondigd en gevierd door de pers en de katholieke jeugdbewegingen. In 1964 schat men het aantal bezoekers op 150.000, hetzij meer dan 400 per dag. Vanaf 1970 strijken op geregelde tijdstippen massa's jongeren neer op « *la colline inspirée* ». Wat trekt hen aan ? « *De geest van Taizé* », de verbroedering onder de jeugd.

Abbé de Nantes stelt echter vast dat dit fenomeen niet zo spontaan is als het lijkt : « *Het is het resultaat van propaganda, van een organisatie. De infrastructuur van de katholieke Kerk, parochies, colleges, jeugdbewegingen, speelt ten volle mee om de jongeren die hen zijn toevertrouwd naar Taizé te kanaliseren.* »

GEMEENSCHAP EN CONTEMPLATIE

Om aan de vraag van deze massa's te beantwoorden lanceert broeder Roger een geestdriftige droom : een *Concilie van de Jongeren*. Wat dit precies moet worden weet niemand, zelfs Schutz niet. De opening heeft plaats te Taizé op 30 augustus 1974. Vanaf 1978 vinden internationale ontmoetingen plaats tussen Kerstmis en Nieuwjaarsdag. Ze zijn, volgens broeder Roger, « een bedevaart van de verzoening en van het vertrouwen op aarde. » Hier ligt de verre oorsprong van de Wereldjongerendagen.

In Taizé komen slechts jongeren. « *Men heeft de ouderen laten verstaan – hoe ? – dat ze niet gewent zijn. Deze ophemeling van de jeugd bezorgt de jongeren een gevoel van emancipatie, een verleidelijke schijn van creatieve verantwoordelijkheid, waarin ze met vreugde baden. Hier voelen ze zich de baas, en ze vieren feest met de onbezorgdheid die de jeugd kenmerkt, zonder remmingen. Ze hebben de denkbeeldige indruk dat zij het zijn die met al hun leeftijdsgenoten samen een nieuwe en broederlijke wereld scheppen...* »

Dit ongebonden, ongecontroleerde samenzijn van meisjes en jongens in een sfeer van emotionaliteit leidt onvermijdelijk tot losbandigheid. « *Na de geestelijke ontmoetingen overdag volgen de lichamelijke ontmoet-*

tingen 's nachts. Als de meest natuurlijke zaak van de wereld. "Er is in elk menselijk wezen een nood aanwezig aan totale intimiteit die streeft naar bevrediging door, laten we het maar toegeven, lichamelijke vereniging", noteert broeder Roger. De broeders zeggen dat ze er niets aan kunnen doen; het baart hen ook geen grote zorgen. Overigens nemen ze er zelf hoegenaamd niet aan deel. Maar ze zien er geen obstakel in voor het waaien van de Geest op de heuvel.»

«De thema's van Taizé zijn gering in aantal. De slogan die in 1973 gelanceerd werd als voorbereidend programma voor het Jongerenconcilie zegt alles in drie woorden: "Strijd en contemplatie om mensen van gemeenschap te worden."»

Indien het woord "strijd" een vandaag voorbijgestreefde toegeving is aan de revolutionaire literatuur van die tijd, dan drukt het woord "gemeenschap" daarentegen de ware gedachte van Taizé uit. «Het enige doel van al hun inspanningen is die oude droom van "de mens oog in oog met zijn medemens zonder tussenpersoon". Het is een oecumenische droom, een revolutionaire droom als men bedenkt dat die tussenpersoon precies verwijst naar alle ongelijkheden en hiërarchieën die het weefsel van elke samenleving uitmaken, de rijkdom van de christelijke beschaving en van de geopenbaarde godsdienst. [...] Het godsdienstig nihilisme van Taizé heeft een absolute vernietigende kracht op het vlak van de cultuur, het domein waarin elk menselijk aspect geworteld is, de godsdienstige dogma's, de rituele praktijken, de morele gewoontes en gedragingen. Ik ken niets dat verleidelijker en sterker is dan Taizé om uit de harten en de zielen alle godsdienstige en morele overtuigingen te bannen die men geërfd heeft van zijn familie of ontvangen van de Kerk. Daar op die heuvel van Taizé ontdoen ze zich lichtzinnig van dit alles om toegang te krijgen tot die wonderlijke gemeenschap.»

Daar ligt het wezenlijke streven van Taizé, een streven dat fundamenteel revolutionair is. De idee van de "broederlijke gemeenschap" leidt tot een sterk verlangen naar zuivering van alle vooroordelen en vormelijk-

heden, en naar een hartsgrondige afschuw voor alle instellingen en sociale machten die vreemd en tegengesteld zijn aan deze gemeenschap. «Onderhuids leeft in Taizé de pretentie de gist te zijn, de onvergeliijkbare zuurdesem voor de oecumenische opgang, want Taizé is als enige vrij van elke bijzondere traditie, van elk dogma, van elke verstarde omkadering. **Taizé is het tegenbeeld van het katholicisme.** Dit laatste verwezenlijkt de volkomen eenheid van gedachten, eredienst en wetten; Taizé propageert de lege eenheid van een wereldwijde gemeenschap in "liefde en vrijheid".»

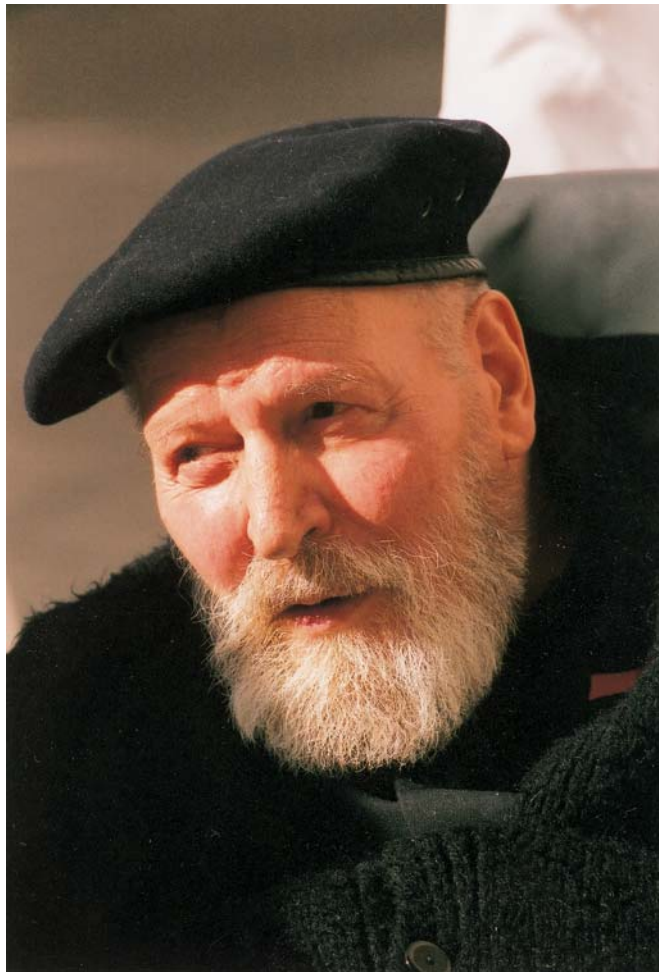
De "contemplatie" is een vaste waarde die goed aangeschreven staat. De jongeren komen naar Taizé afgezakt om met de broeders te bidden. En deze laatsten putten hieruit de kracht voor een leven van

zuiverheid en deugden dat waardering en bijzondere hoogachting verdient. Dat is de sterke kant van Taizé. Nochtans fungeert deze contemplatie uiteindelijk «slechts als middel ten opzichte van het doel, namelijk de broederlijke gemeenschap. Dat is de zwakke kant van Taizé. De ware contemplatie vindt haar doel in zichzelf, dit wil zeggen in God die men beschouwt, volmaakt liefheeft en dient. Hier wordt de contemplatie aangereikt als een toegangsmiddel tot een superieure vorm van menselijke gemeenschap.»

Is het dan de Heilige Geest die waait in Taizé? «Neen, in essentie niet. Taizé, dat is broeder Roger met die verleidelijke mengeling van liberaal protestantisme en katholiek monnikendom die hem zijn zeer menselijke, natuurlijke en kunstmatige uitstraling geeft. Accidenteel waait die Geest er wel. Op de achtergrond oefent de Heilige Geest misschien zijn

aantrekkingskracht tot de Kerk uit op deze zeer verdienstelijke protestantse monniken die God zoeken in alle eerlijkheid.»

Abbé de Nantes ontmaskert tenslotte de onbeschaamdheid van Taizé, en dit is van toepassing op alle bewegingen die zich vandaag op Taizé beroepen. «Eén iemand is opvallend afwezig in Taizé, namelijk Christus zelf. En nochtans is het Christus, en niet broeder Roger, die de Geest doet waaien! Broeder Roger viert

«Ik ken niets dat verleidelijker is dan Taizé om uit de harten en de zielen alle godsdienstige en morele overtuigingen te bannen die men geërfd heeft van zijn familie of ontvangen van de Kerk. Taizé is het tegenbeeld van het katholicisme» (abbé de Nantes, september 1973). Foto CRC, Parijs, mei 2005.

het Laatste Avondmaal en allen belijden dat daar het Ware Lichaam en het Heilige Bloed van Jezus Christus reëel aanwezig zijn. Maar eigenlijk is daar niets van aan ! » De reële aanwezigheid van Christus is van geen tel, men staat daarboven. « Maar boven het Lichaam en het Bloed van Christus, wat kan daar staan ? Dit komt erop neer dat men zichzelf boven de Waarheid van God, de Wil van Christus, de Verlichting van de Heilige Geest stelt ! »

De theoloog van de katholieke Contrareformatie kan dan ook met recht en reden de kerkelijke hiërarchie op de korrel nemen omdat ze geen klaarheid schept en een hele generatie jongeren laat geloven dat Taizé de voortzetting is in onze tijd van het Koninkrijk Gods, van de werking van de verrezen Christus. De échte Waarheid is heel anders, en daartoe laten we eens te meer abbé de Nantes aan het woord.

DE KERK IS HET WERK VAN CHRISTUS

« Op een bepaald moment zal dominee Schutz zijn tijd gehad hebben, en met hem Taizé. Wat is er onsterfelijk in hen ? In welk opzicht is de Verrijzenis werkzaam op deze heuvel waar het Lichaam van de Heer afwezig is ? Een man die geen enkele sacramentele macht heeft, wat kan hij doen voor andere mensen ? Zijn woorden die geen enkele geldigheid bezitten, zijn gebaren waaraan het sacramentele volledig ontbreekt : het zijn bezweringen, geen echte daden. Het is een droom van vernieuwing, maar op geen enkel punt is het de verlangde verrijzenis. [...] Daarentegen is in het Woord dat Vlees geworden is, gestorven is en verrezen, een wil tot redding van alle mensen en tot omvorming van het heelal, en deze Wil is voortaan werkzaam door zijn Lichaam. [...] Hij is niet in rust getreden : hij vervolgt, “staande aan de rechterhand Gods” (Hand. 7, 56), het werk van onze redding. Zolang men in de Kerk niet het werk ziet van Christus, door zijn fysieke tussenkomst, die ten volle menselijk is dank zij het werktuig van zijn Lichaam, heeft men niet echt zijn geloof gesteld in de Kerk als enige en beslissende katholieke beweging, dit wil zeggen systematisch georganiseerd op maat van de wereld en de eeuwen, om de wereld te vernieuwen en de mensheid geheel te doen verrijzen. »

De Kracht tot vernieuwing en omvorming van het heelal is in God alleen. Vandaar dat “God mens is geworden”, “opdat de mens God zou worden”, volgens het adagium van de kerkvaders. De Almacht is menselijk zaad geworden midden in de menselijke aarde, en zij was, is en zal onder menselijke gedaante, lichamenlijk, werkzaam blijven totdat de hele mensheid bereikt en omgevormd zal zijn – als ze het wil – door middel van dat altijd levende Lichaam.

« Deze fysieke noodzakelijkheid van het lichamenlijk instrument van onze redding dwingt ons over te gaan van de historische Christus naar de Apostelen. [...] Want zij alleen hebben door het menselijk en goddelijk woord van Christus, door zijn handoplegging en de adem uit zijn mond, van Hem de lichamenlijke macht

ontvangen om te consacreren, d. w. z. om water, olie, brood en wijn om te vormen tot de sacramentele werktuigen van zijn Verrijzenis. »

« Het leven van de wereld hangt helemaal af van God, op lichamenlijke wijze door Jezus Christus, op sociale wijze door de Kerk en op zintuiglijke wijze door de sacramenten van de Kerk, en het eerste van die sacramenten is dat van zijn Lichaam en Bloed. Het Lichaam van Christus is de Kerk, en in de handen van de Kerk de Eucharistie. »

WAAR DE KERK IS, IS DE GEEST

« Het Lichaam van Christus, fysiek en mystiek, individueel en sociaal, eucharistie en Kerk – onlosmakelijk met elkaar verbonden – is het middel voor de Zoon van God om ons allen te bereiken, ons leven te geven en ons met Hem te verenigen voor nu en altijd. Maar er bestaat nog een andere functie van het Lichaam, namelijk het dragen van de Geest, hem omsluiten, hem gestalte geven, hem openbaren en meedelen. [...] Na de vaststelling dat we slechts deel kunnen hebben aan de verrijzenis van Christus door het sacrament van zijn Lichaam, moeten we ook bevestigen dat we slechts toegang hebben tot zijn Heilige Geest door het contact en de communicatie met zijn Lichaam dat er de drager van is.

« De Derde Persoon van de Heilige Drie-eenheid is geen “ectoplasma”, kneedbaar en vervormbaar naar goeddunken, toegankelijk voor om het even wie. Het gaat om de Geest van de Vader en de Zoon, die niet vervormbaar is en die vrij, uit eigen wil, liefdevol verbonden is met zijn zending als Getuige van de Vader en de Zoon, door hen gezonden om de Helper te zijn, de manager van hun Kerk, van de Kerk van Christus alleen. [...] Het is dus in de mate waarin wij deel uitmaken van het historisch Lichaam van Christus, dat de plaats zelf is van zijn werken, dat we zijn Heilige Geest zullen ervaren. [...] Zijn uitstraling draagt ongetwijfeld verder dan de Kerk, zoals de muzikanten die ontspringen aan de harp zich in de ruimte verspreiden op zoek naar talloze oren verder weg. Maar deze muziek blijft uiteindelijk wel verbonden met het instrument en met degene die het bespeelt. Op dezelfde manier trilt de Heilige Geest in onze stoffelijke wereld slechts onder de hand van de verrezen Jezus Christus en door toedoen van de Kerk. »

Vandaar het besluit van deze studie, dat we ook moeten overwegen in het licht van de Wereldjongerendagen te Keulen : « De Geest van God is dus in de Kerk aanwezig, en als Hij verder gaat dan haar, gedragen door de mysterieuze golven, geestelijke stemmen, vormen, geuren en smaken, van haar uitgegaan en van haar afkomstig, dan is het nog steeds tot de Kerk dat de Geest aantrekt en doet terugkeren. Hij staat nooit naast haar of boven haar, en nog minder ver van haar vandaan of zelfs lijnrecht tegenover haar. Want de Geest van Christus kan zich niet naast zijn Lichaam bevinden en evenmin actief zijn buiten of tegen dat Lichaam. »

broeder Pierre van de Gedaanteverandering

KARDINAAL VON GALEN

EEN BISSCHOP NAAR HET HART VAN GOD

Op zondag 9 oktober 2005 werd Clemens August kardinaal graaf von Galen, de alom bekende "Leeuw van Münster", door Paus Benedictus XVI zalig verklaard. Samen met de H. Petrus Canisius, de Z. Moeder Maria van het Goddelijk Hart (Maria Droste zu Vischering) en de H. Teresia-Benedicta van het Kruis (Edith Stein) behoort kardinaal von Galen tot de boegbeelden van het Rooms-katholicisme in Duitsland, het land waarvan Jezus in 1940 tot zuster Lucia van Fatima zei¹: « *Het zal terugkeren naar mijn schaapsstal, maar dat moment is nog veraf. Het komt weliswaar dichterbij, maar traag, heel traag. Ooit zullen de Harten van Jezus en Maria er stralend heersen!* »

OP 16 maart 1878, op het hoogtepunt van de *Kulturkampf* – de fanatieke vervolging van de katholieke Kerk die door Bismarck in gang gezet was – heerste er grote vreugde op het kasteel van Dinklage in Westfalen om de geboorte van een jongen, die Clemens August genoemd werd ter herinnering aan zijn achtergrootoom, Mgr. Clemens August Droste zu Vischering. Deze aartsbisschop van Keulen had zich krachtdadig verzet tegen de politiek van de Pruisische regering aangaande de gemengde huwelijken, waarop hij achttien maanden opgesloten was geweest in de vesting van Minden. Uiteindelijk haalde Berlijn in de kwestie bakzeil en werd de aartsbisschop algemeen geroemd en gevierd als geloofsbelijder. Met hem was het tijdvak van het succesvolle verzet van de Duitse katholieken tegen de staatswillekeur begonnen.

Clemens August, de elfde van dertien kinderen, ontvangt het doopsel op 19 maart, op het feest van Sint-Jozef. Zijn vader, Ferdinand graaf von Galen, en zijn moeder, Elisabeth rijksgravin von Spee, behoren tot de oude Westfaalse adel. De graaf is een neef van Mgr. von Ketteler, bisschop van Mainz en afgevaardigde voor de *Zentrumspartei* [zie kadertekst op de volgende pagina].

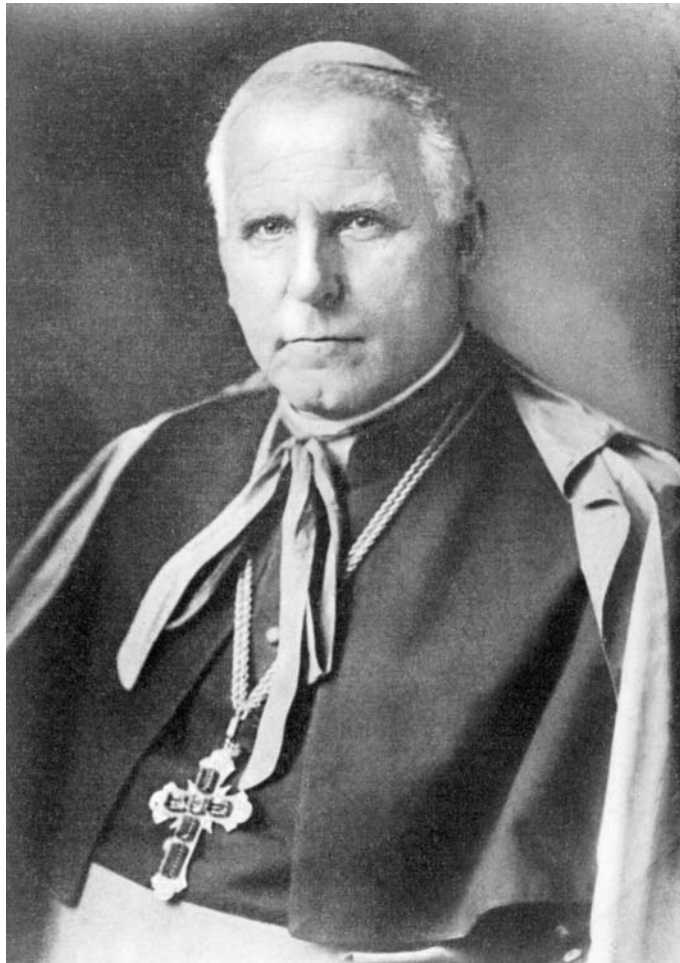
Ferdinand von Galen heeft ook twee broers die priester zijn en een derde die hulpbisschop van Münster is. Zijn zus Helena is gehuwd met Clemens graaf Droste zu Vischering, de vader van de Z. Moeder Maria van het

Goddelijk Hart². Tussen beide families bestaan overigens nauwe vriendschapsbanden.

In dit zeer katholieke milieu, omringd door de weldaden van de Kerk, verloopt de jeugd van Clemens August. Niet alleen wordt elke dag het rozenhoedje in familiekring gebeden, maar voor heel het gezin begint de dag met het bijwonen van de H. Mis, die gediend wordt door Clemens en zijn jongere broer Franz; alle kinderen zijn verplicht aanwezig, op straffe van tot 's middags geen eten te krijgen.

Na het brood van de Hemel genuttigd te hebben neemt de graaf zijn verplichtingen als katholiek afgevaardigde van de *Zentrumspartei* op, terwijl de gravin, die zeer vroom en gecultiveerd is, al haar aandacht wijdt aan de opvoeding van haar kinderen. Clemens August zal

zijn hele leven een grenzeloze verering blijven koesteren voor zijn ouders: hun vroomheid en hun gedrevenheid om te strijden en te lijden voor de Kerk prenten zich diep in zijn hart. « *Hun leven was gewijd aan het trouw*

Mgr. von Galen (1878 - 1946), de "Leeuw van Münster", zonder vrees en zonder blaam, volgens zijn bisschoppelijk devies: « *Nec laudibus nec timore* ».

(1) Een Duitse priester, Ludwig Fischer, had in 1929 tijdens een bezoek aan Portugal zuster Lucia kunnen ontmoeten. Nadien publiceerde hij in Duitsland verschillende werken om de boodschap van Fatima in zijn vaderland te doen kennen. In 1940, na het uitbreken van de oorlog, ondervroeg hij de zieneres over de toekomst van Duitsland. Na enkele uren in gebed vóór het tabernakel doorgebracht te hebben kreeg zuster Lucia bovenstaand antwoord van onze goddelijke Verlosser, dat zij op 19 maart 1940 in een brief aan E. H. Fischer bekendmaakte. – (2) Deze zalig verklaarde religieuze (1863-1899) werd geboren als Maria gravin Droste zu Vischering en was op het einde van haar korte leven overste van het klooster van de Zusters van de Goede Herder in de Portugese havenstad Porto. Zij werd door Jezus uitverkozen om zijn dringende wens dat de wereld zou toegewijd worden aan zijn Heilig Hart over te maken aan Paus Leo XIII, die daartoe uiteindelijk overging op 9 juni 1899. Zie de studies over haar verschenen in KCR 27ste jaargang (1999) nrs. 4 en 6 en 28ste jaargang (2000) nr. 2.

HET DUITSE ZENTRUM TEGEN BISMARCK

In 1870 werd door katholieken in Pruisen de *Zentrumspartei* opgericht, met de bedoeling weerwerk te bieden tegen de politiek van Otto von Bismarck: die wilde de leidende rol over de Duitstalige vorstendommen ontnemen aan het katholieke Oostenrijk en toewijzen aan het protestantse en militaristische Pruisen.

De politiek van Bismarck werd met succes bekroond in 1871, toen de Fransen over wie keizer Napoleon III regeerde de nederlaag leden in de oorlog tegen Pruisen. Het Franse keizerrijk verdween van de kaart en de Duitse eenmaking onder leiding van Berlijn werd een feit. De Pruisische koning werd in de Spiegelzaal van het paleis van Versailles tot keizer Wilhelm I van Duitsland uitgeroepen.

Na de eenmaking verbreedde het *Zentrum* zich tot een landelijke partij, die bij de eerste verkiezingen voor de Duitse *Reichstag* (3 maart 1871) 19 % van de stemmen en 63 mandaten behaalde. Vanaf het begin voerde de partij onder leiding van figuren als Karl Friedrich von Savigny, Hermann von Mallinckrodt en vooral Ludwig Windthorst felle oppositie tegen de

Pruisisch-protestantse dominantie in de persoon van Bismarck, de IJzeren Kanselier. Toen die de *Kulturkampf* ontketende om de invloed van de katholieke Kerk in het Duitse Rijk voorgoed te breken, werd het *Zentrum* de speerpunt van het katholieke verzet. De aanhang van de partij steeg bij de verkiezingen van 1874 tot 28 %, een cijfer dat het *Zentrum* jarenlang zou behouden en dat haar tussen de 90 en de 100 afgevaardigden opleverde. De katholieke politici traden eensgezind op en konden tijdens de *Kulturkampf* rekenen op de volledige steun van de (later zalig verklaarde) Paus Pius IX.

De vurigste verdediger van de katholieke rechten was Ludwig Windthorst (1812-1891), in wie Bismarck zijn voornaamste tegenstander vond. Zijn tussenkomsten in de Rijksdag getuigden van een doorleefd geloof en een groot inzicht:

« Het pausdom is zoals de Kerk van Christus op goddelijke fundamenteen gebouwd. Alle pogingen van de goddeloosheid om haar te vernietigen zullen nutteloos blijken... Heren, de Paus wiens dood jullie al zo vaak

aangekondigd hebben leeft en zal blijven leven, en ondanks jullie verzet zal de waarheid aan de wereld verkondigd worden.

« Wij zijn verwickeld in een verschrikkelijk duel. Het gaat om de strijd van het geloof tegen het ongelooft. Anders gezegd: het gaat om de rebellie tegen God of de onderwerping onder het Kruis. Maar vergeet niet, Heren, dat het Kruis het symbool van de overwinning is; vermits wij strijden voor de verdediging ervan, is onze triomf verzekerd.

« Wat gebeurt er met de vrijheid als de liberalen aan de macht komen? Dat hebben we tot onze schade geleerd. Het is ook wat we elke dag in Frankrijk zien gebeuren waar de Kerk langs alle kanten verdrukt wordt, waar geweld gebruikt wordt en waar alleen vrijheid toegestaan wordt aan de eigen kliek...

« Met jullie scholen waaruit de godsdienst verbannen is, kan er onmogelijk sprake zijn van een verbetering op sociaal gebied. De samenleving kan slechts gered worden als de godsdienst aan de basis van de opvoeding ligt. »

volgen van Christus, juist zoals ze tijdens de processies van het H. Sacrament onze goddelijke Verlosser van statie tot statie volgden, onverschillig voor hitte, stof of vermoeidheid, terwijl ze hun kinderen met zich meenamen. Meer dan met woorden hebben ze ons met hun voorbeeld geleerd dat de enige plicht van ons leven is om Christus te volgen, want Hij is onze vreugde en onze eer. En ze hebben ons getoond dat, om de gekruisigde Heer te volgen, er geen andere weg bestaat dan zichzelf te vergeten en zijn kruis te dragen » (Herinneringen van hun dochter Paula).

Clemens August doet zijn eerste communie op 27 april 1890. Kort daarna verlaat hij samen met zijn broer Franz zijn geliefde familie om zijn studie te beginnen aan het Stella Matutina college van Feldkirch in Oostenrijk, waar de verbannen Duitse jezuïeten hun intrek hadden genomen. Op de dag van zijn aankomst viert het college de afsluiting van de maand van Maria met een grandioze ceremonie, die het hart van de jongen vervult van liefde voor zijn hemelse Moeder. Hij schrijft zich dan ook snel in bij de *Congregatie van de kinderen van Maria*. De medaille die hij ontvangt zal hij tot aan zijn dood rond zijn hals blijven dragen.

Vanaf dat ogenblik begint een belangrijke briefwisseling tussen de gravin en haar zoon. Politieke en gods-

dienstige beschouwingen met betrekking tot de strijd van het *Zentrum* wisselen af met aansporingen om goed te studeren en aan zijn karakter te werken. Prachtige brieven van een voorbeeldige en diepchristelijke moeder! Clemens August maakt zo'n snelle vorderingen dat hij vier jaar later het college verlaat met schitterende resultaten. Hij voelt zich geroepen om zichzelf aan God te geven.

Nadat ze in 1896 hun eindexamen hebben behaald worden de twee broers naar Freiburg in Zwitserland gestuurd om hun kennis verder uit te diepen. Clemens August opent bij pater Schäffer zijn hart over zijn roeping, en op raad van deze geestelijke schrijft hij zich in 1898 in aan het seminarie van de jezuïeten in Innsbruck – niet zonder innerlijke strijd, want hij is zo gehecht aan zijn warme thuis. De jonge seminarist ontdekt vol verrukking de geschiedenis van de Kerk, de schoonheid van de liturgie, de rijkdom van het theologisch onderwijs.

De superior van het seminarie, pater Hofmann, die de faam geniet een heilige te zijn, onderwijst zijn seminaristen dat de devotie tot het Heilig Hart *« de bron en de rijkdom is van alle priesterlijke genaden »*. Zoals we weten heeft Leo XIII één jaar tevoren, in 1899, als antwoord op het verzoek van Onze-Lieve-Heer aan

moeder Maria van het Goddelijk Hart, de wereld toegewijd aan het H. Hart. Clemens August put uit deze devotie zijn intieme omgang met de goddelijke Meester.

Zijn liefde voor de Kerk wordt vuriger naarmate hij de pesterijen van de regering tegenover de clerus verneemt : « *Als mij maar eens de kracht zou geschonken worden, zoals aan de H. Catharina, om ons geloof ook te verdedigen tegenover de keizer en de intellectuelen !* » Jammer genoeg kan hij niet meer rekenen op de steun van het *Zentrum*, dat onder druk van Leo XIII een fatale bocht gemaakt heeft en zich niet meer verzet tegen de politiek van Wilhelm II.¹

1904-1933 : LEERLING VAN DE H. PIUS X

Clemens August wordt tot priester gewijd in Münster op 28 mei 1904, en aangesteld als kapelaan van de Dom bij zijn oom Mgr. von Galen. Hij staat de bisschop bij tijdens diens vormselreizen, en vergezelt hem naar Rome ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de afkondiging van het dogma van de Onbevleete Ontvangenis. Zijn geluk van te kunnen deelnemen aan de schitterende ceremonies wordt nog vergroot als hij in privé-audiëntie ontvangen wordt door de nieuwe paus, Pius X : « *Hoe moet ik de indruk beschrijven die Pius X op mij maakte ! Hij verschilt heel veel van Leo XIII. Goedheid en vriendelijkheid maar ook een serene ernst staan op zijn nobel gelaat te lezen. In hem ziet men niet in de eerste plaats een soeverein zoals Leo XIII ; zijn goedheid geeft ons inderdaad niet die indruk van neerbuigendheid... De audiëntie duurde tien minuten en daarmee moest ik mij tevreden stellen* » (brief aan zijn moeder, 25 november 1904).

Kort na zijn terugkeer uit Rome verneemt hij de dood van zijn vader, graaf von Galen : « *Mijn kleine lieve moeder, wat een troost geeft het te weten dat onze beminde vader nu daar is waarop hij zich zijn hele leven voorbereid heeft om naar toe te gaan en ons naartoe te brengen. "Deo gratias" voor alles !* » (31 januari 1906).

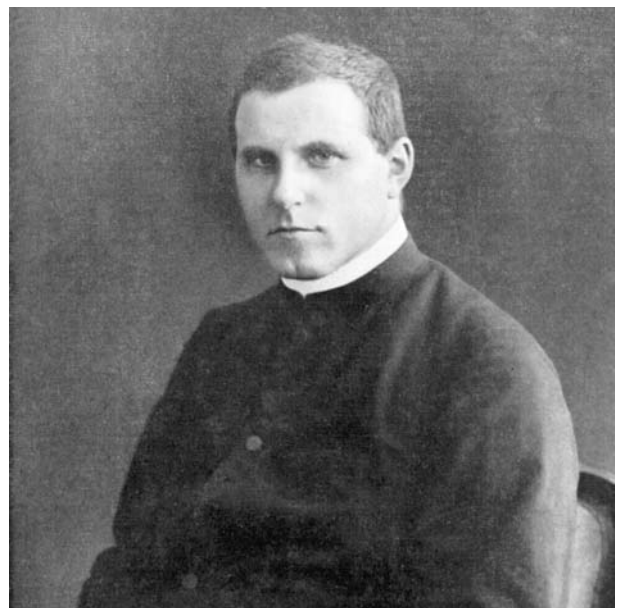
Clemens August wordt daarop benoemd tot kapelaan in Berlijn, de door en door protestantse en geïndustrialiseerde hoofdstad van het keizerrijk, door moeder Maria van het Goddelijk Hart « *verwerpelijk* » genoemd. Dit ambt te midden van een wereld zonder God betekent voor hem een grote morele kwelling. Zijn nieuwe parochie, Sint-Matthias, telt 30.000 zielen : « *Ik houd er de moed in en ik ben gelukkig dat ik eindelijk al mijn krachten kan inzetten voor de eer van God en de redding van de zielen* », schrijft hij aan zijn moeder.

Hij wijdt al zijn tijd aan het biechthoren, preken en aanleren van de catechismus. Hij klopt ook thuis bij de gezinnen aan – « *pijnlijke pastorale bezoeken* » – om

gedaan te krijgen dat de kinderen hun eerste communie doen, maar al snel moet hij afrekenen met de anti-klerikalen die, in deze stad met zijn 40.000 werklozen, misbruik maken van de zielennoed en de sociale ellende van het volk : « *De socialisten gaan van huis tot huis en slagen er met een angstaanjagend gemak in om gedaan te krijgen dat de bewoners de Kerk verlaten* » (brief uit 1906).

Om de zielen terug tot Jezus te brengen preekt hij missies. Door zijn devotie tot het H. Hart en tot de H. Maagd lukt hij erin om de afgedwaalde schapen terug te brengen naar de biechtstoel en de Heilige Tafel. Het gebeurt ook vaak dat hij een missie afsluit met de toewijding van de betrokken families aan het H. Hart of met een plechtig lof in aanwezigheid van de bisschop.

Als voorzitter van een katholieke *Gesellenverein* – een Gezellenvereniging zoals die gesticht waren door de zalige Adolph Kolping [zie *kadertekst op pagina 10*] – wordt hij de raadgever en vertrouweling van zeventienhonderd jonge arbeiders en ambachtsslui. Met de erfenis van zijn vader bouwt hij voor hen een huis met tweehonderd bedden en een kerk die hij toewijdt aan Clemens Maria Hofbauer, een Oostenrijks redemptorist die in de geest van de Contrareformatie gewerkt had en die zopas door Pius X zalig verklaard was. In 1907 doen 480 gezellen dankzij hem hun paascommunie : « *Een schouwspel zoals Berlijn er nog maar weinig gezien heeft !* », schrijft hij. Er is nog veel werk te doen, maar het bisdom heeft priesters te weinig : « *Als ik bisschop van Breslau² was, zou ik mij tot alle Duitse bisschoppen richten om priesters voor Berlijn los te krijgen. Hoeveel zielen zouden er kunnen gered worden als we voor elk ervan meer tijd hadden !* »

Pastoor van de Sint-Matthiasparochie in Berlijn, in 1911.

(1) Na de dood van de Z. Pius IX in 1878 en de uitverkiezing van Leo XIII op de Heilige Stoel begon Bismarck op sluwe wijze te intrigeren. Met de belofte dat hij een einde wou maken aan de aanslepende *Kulturkampf* kreeg hij van de Paus gedaan dat deze het *Zentrum* verplichtte een einde te maken aan de politiek van rechtlijnige onbuigzaamheid. De opvolgers van de dappere Windthorst degradeerden zo tot lakeien van de protestants-Pruisische machthebbers. – (2) Breslau, dat na de Tweede Wereldoorlog bij Polen gevoegd werd en sindsdien Wrocław heet, was in de tijd van Clemens August von Galen het bisdom waartoe Berlijn behoorde. De Duitse hoofdstad werd pas in 1930 een zelfstandig bisdom (in 1994 verheven tot aartsbisdom).

HET KATHOLIEK SOCIAAL WERK VAN ADOLPH KOLPING

Adolph Kolping werd geboren in Kerpen bij Keulen op 8 december 1813 in een zeer arm maar diepgelovig katholiek gezin. Hij werd schoenmakersgezel, in die tijd een weinig benijdenswaardig beroep dat hem aan den lijve de bittere sociale ellende van veel mensen deed ondervinden.

Adolph was een autodidact die zijn schaarse vrije tijd gebruikte om veel te lezen, wat hem in staat stelde om op 23-jarige leeftijd te gaan studeren aan het gymnasium. Hij voelde zich geroepen om priester te worden en doorliep het seminarie van de Rijnmetropool. In 1846 werd hij tot priester gewijd in de *Minoritenkirche* te Keulen.

Twee jaar later werd hij preses van de *Gesellenverein*, de Vereniging voor Gezellen gesticht door de onderwijzer Johann Gregor Breuer. Kolping zag in

dit initiatief een ideaal middel om iets te doen aan de geestelijke en materiële armoede waarin veel jongeren verkeerden. In Duitsland waren de industrialisering en het kapitalisme op gang gekomen. Veel adolescenten moesten hun beroep leren door van stad tot stad te trekken; ze werden aan hun lot overgelaten, en verbleven vaak noodgedwongen in herbergen of huizen van bedenkelijk allooi. Het was ook de tijd dat Karl Marx en Friedrich Engels de arbeidersklasse het hoofd op hol probeerden te brengen met hun revolutionaire taal: vooral de jongeren waren een gemakkelijke prooi.

Op 6 mei 1849 stichtte Kolping de Katholieke Gezellenvereniging van Keulen. In de *Kolpinghuizen* (zoals ze later genoemd werden) vonden jonge gezellen voor de tijd van hun opleiding een echte thuis in een familiaal kader

en een bescherming tegen de immoraliteit en de ongodsdienstigheid. Zij kregen er een algemene, een professionele én een godsdienstige vorming, en leerden er in gemeenschap leven.

Kolping ijverde onvermoeibaar, waardoor zijn gezondheid al vlug volledig ondermijnd werd. In 1852 trok hij naar de Zuid-Duitse landen en naar Oostenrijk om ook daar gezellenverenigingen op te richten. Twee jaar later stichtte hij een weekblad, de *Rheinische Volksblätter*. Paus Pius IX erkende het belang van zijn sociaal werk en ontving hem in het Vaticaan.

Adolph Kolping stierf totaal uitgeput op 4 december 1865 en werd bijgezet in zijn geliefde *Minoritenkirche*. In 1991 verklaarde Paus Joannes-Paulus II hem zalig. Het « Kolpingwerk » bestaat nog altijd en telt vandaag 4,5 miljoen aangesloten leden.

In 1910 reageert onze kapelaan geestdriftig op de publicatie van de encycliek *Editæ sæpe Dei*, waarin Pius X het kwaad onthult dat de maatschappij aantast en dat ernstiger is dan dat van de protestantse “Hervorming”, en waarin hij de remedies van het Concilie van Trente in herinnering brengt. Clemens August waardeert in het bijzonder zijn « *vrijmoedige en vastberaden taal, in deze tijd waarin alles wazig en gedachteloos is.* » Hij brandmerkt het verraad van bepaalde bisschoppen die de verspreiding van de encycliek verhinderen, en de lafheid van de katholieke dagbladen die vinden dat de publicatie ervan “ongelezen” komt: « *Niemand durft zeggen dat de H. Vader alleen maar de waarheid bekrachtigd heeft.* »

Zijn liefde voor de waarheid en zijn rechtlijnigheid maken dat hij de hervormingen van de H. Pius X geestdriftig onthaalt. Het decreet over de H. Communie levert in zijn parochie mooie resultaten op: « *Dit jaar hebben we 80.000 communies gehad, tegenover 28.000 in 1906* » (30 december 1910).

Wanneer de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, ziet kapelaan von Galen daar de hand van God in. Hij wil zich engageren als legeraalmoezenier, maar wegens zijn parochiale verantwoordelijkheden wordt zijn aanvraag niet weerhouden.

Duitsland maakt tijdens deze vreselijke jaren zware politieke crises door die in november 1918 uitmonden in een revolutie-zonder-bloedvergieten: het keizerrijk wordt omvergeworpen en de Weimarrepubliek uitgeroepen. Een communistische machtsgreep in januari 1919 wordt verijdeld door de liquidatie van de revolutionaire leiders Karl Liebknecht en Rosa Luxemburg. De Republiek, onder leiding van de sociaal-democraten, maakt zich sterk voor orde, rust en welvaart te kunnen zor-

gen. Maar dan wordt het Duitse volk geconfronteerd met het *Diktat* van Versailles, dat het overwonnen land zware vergeldingsmaatregelen oplegt die algemeen als een onrechtvaardige vorm van wraakneming en als een vernedering worden geïnterpreteerd. De sfeer wordt grimmig, de maatschappelijke tegenstellingen scherper.

In 1919 wordt Clemens August von Galen benoemd tot pastoor van zijn parochie. Hij is het hart in van de sociale onrust en de verbittering die hij rondom zich vaststelt: « *De revolutie, de republiek en het socialisme hebben de arme mensen het paradijs op aarde beloofd. Nu zijn ze ontgoocheld, en vechten ze met mekaar om goederen en genot* » (brief van 13 maart 1919).

Kort daarop breekt ook in Duitsland een schoolstrijd uit. De regering wil het onderwijs seculariseren, waarop de bisschop van Breslau, Mgr. Hähling, tot grote vreugde van pastoor von Galen een ferm protest laat horen. Op zijn beurt schrijft hij in 1922 een artikel in een katholiek tijdschrift, maar hij maakt zich geen illusies: « *Dit alles zal nergens toe leiden zolang de bisschoppen de zaak niet in handen nemen.* »

Pas in 1926 waarschuwen de bisschoppen de katholieken publiekelijk voor het gevaar van de laïcisering. Pastoor von Galen neemt hun document over in een brochure met de titel « *Vexilla Regis prodeunt* », die hij tot de Duitse aristocratie richt met de bedoeling dat zij zou reageren. Zonder resultaat. « *Als het zo verder evolueert* », schrijft hij aan zijn broer, « *moeten de durvers alléén naar voren treden. In het oude heidense Rome moesten de eerste christenen zich ook onthouden van deelname aan de feesten en bijeenkomsten van hun medeburgers. Het is mogelijk dat het nieuwe heidendom slechts kan overwonnen worden door zulke offers. In*

elk geval : Nolite timere, pusillus grex, quia placuit Patri vestro dare vobis regnum ! »

In 1929 wordt hij naar het geliefde Münster gezonden en daar tot pastoor benoemd. Hij begint met het instellen van de dagelijkse aanbidding van het H. Sacrament en valt ogenblikkelijk de secularisering aan. In 1932 publiceert hij een brochure met de titel : « *Tegen de pest van de secularisering* ». Het jaar daarop, in januari 1933, komt Hitler aan de macht ; het katholieke Westfalen is één van de *Länder* waar de nieuwe kanselier het minste stemmen heeft behaald.

1933 : BISSCHOP VAN MÜNSTER

« *Nec laudibus nec timore* »

Clemens August graaf von Galen wordt tot bisschop van Münster gewijd op 28 oktober 1933, drie maanden na de ondertekening van het Concordaat tussen Hitler en Pius XI. Als bisschoppelijk devies kiest hij : « *NEC LAUDIBUS NEC TIMORE* », « *Noch eerbetuigingen noch bedreigingen zullen mij doen afwijken van de Wet van God* ».

Zijn eerste herderlijk schrijven maakt in klare taal duidelijk welke strijd hij zal aangaan : « *Jullie vormen de kudde van Christus, jullie hebben er dus recht op dat de geopenbaarde goddelijke Waarheid VOLLEDIG, ONGEWIJZIGD EN ONVERVALST aan jullie wordt onder-richt. Ik wil er over waken dat geen enkele ketterij binnensluipt in de leer en het geloof van de Kerk van Münster. Bedreigingen van mensen evenmin als schrik zullen mij daarvan afhouden* » (28 oktober 1933).

Na de schending van het Concordaat door Hitler en zijn systematische aanvallen tegen de Kerk vormen de beledigingen God aangedaan en de bekommernis om het heil van de zielen de voornaamste zorg van Mgr. von Galen. Hij roept de geestelijkheid in zijn bisdom op om te bidden en boete te doen. Van op de preekstoel klaagt hij de goddeloosheid van de publieke gezagsdragers aan, die door hun handelwijze de straf van God over Duitsland afroepen : « *God laat niet toe dat men ongestraft met Hem spot. [...] De Zoon van God, die alles weet, heeft eertijds al gezien dat hij met betrekking tot ons volgende woorden moest uitspreken : "Gij hebt niet gewild ! En zie, uw huizen zullen vernietigd worden !" [...] Ik hoop dat het nog tijd is... Het enige wat ons kan redden en behoeden voor Gods Tribunaal is dit : van Gods geboden onze levensregel maken en als devies nemen : "Liever sterven dan zondigen !" » (homilie in de *Sankt Lambertikirche* op zondag 3 augustus 1941). Enkele weken tevoren zijn de eerste geallieerde bommen op het Münsterland gevallen... [zie ook kadertekst op p. 12]*

Op 17 april 1941, op het feest van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Smarten, hernieuwt de bisschop in vereniging met al zijn priesters de toewijding van zijn diocesis aan het Heilig Hart. Hij geeft zich over aan de Wil van God en leeft in de voortdurende gedachte aan het martelaarschap waarnaar hij vurig verlangt. Hitler haat Mgr. von Galen maar vreest hem ook. De *Führer*

« LEVENSONWAARDIG LEVEN »

Op bevel van Hitler werd in oktober 1939 het euthanasieprogramma met de codenaam « Aktion T4 » in gang gezet. De naam verwijst naar het huis in de *Tiergartenstraße* nr. 4 te Berlijn waar de voorbereidingen getroffen waren. In het begin werden alleen kinderen onder de drie jaar met mentale handicaps geviséerd. Een team van drie dokters moest aan de hand van een vragenlijst een oordeel uitspreken : ieder van hen afzonderlijk moest met een rood kruisje ("te liquideren") of met een horizontaal blauw streepje ("levenswaardig") zijn mening kenbaar maken. Drie kruisjes bij een naam betekende dat het kind moest gedood worden. De slachtoffers werden in het grootste geheim vergast in speciale "instituten".

Korte tijd later werd het programma uitgebreid tot volwassen geesteszieken, die op bevel van Berlijn uit genees- en verpleeginrichtingen werden weggehaald. De familie kreeg daarop te horen dat de patiënt overleden was, het lijk verbrand en dat de as op verzoek kon afgeleverd worden...

Al gauw begonnen geruchten de ronde te doen dat er in de "instituten" verschrikkelijke zaken gebeurden.

Mgr. von Galen veroordeelde het euthanasieprogramma in striemende bewoordingen tijdens zijn beroemde preek op zondag 3 augustus 1941 in de *Sankt Lambertikirche* :

« *Als eenmaal wordt toegegeven dat mensen het recht hebben om 'onproductieve' medemensen te doden, ook al betreft het nu alleen arme, weerloze geesteszieken, dan is in beginsel de moord op ons allen, wanneer we oud en zwak en onproductief worden, vrijgegeven.*

« *Wee de mensen, wee ons Duitse volk, als het heilige gebod van God : "Gij zult niet doden", dat de Heer onder donder en bliksem op de berg Sinaï heeft afgekondigd, dat God onze Schepper vanaf het begin in het geweten van de mensen heeft geschreven, niet alleen overtreden wordt maar zelfs geduld en ongestraft uitgeoefend ! »*

weet dat het elimineren van de moedige bisschop een opstand in Westfalen tot gevolg kan hebben, en vat daarom het plan op zijn vijand na afloop van de oorlog ter dood te laten veroordelen wegens verraad.

Mgr. von Galen zal dus niet het martelaarschap in het bloed kennen, maar wel dat in het hart. Ondanks zijn felle protesten moet hij inderdaad machteloos toezien hoe zijn priesters gedeporteerd worden, zijn kloosterlingen in ballingschap moeten gaan, de jeugd geïndoctrineerd wordt en onschuldigen omgebracht worden.

Bovendien berokkenen de geallieerde bombardementen hem onbeschrijflijk veel leed, wanneer hij ziet dat burgers er het slachtoffer van zijn. Voor hem is het « *een rechtvaardige straf van God die een groot deel van het niet-christelijke Europa treft* » (brief aan Pius XII, 4 november 1943). Zelf moet hij het bisschoppelijk paleis verlaten dat door bommen getroffen is. Hij schrijft aan zijn broer : « *Het Kruis is een teken en een waarborg van de liefde en de barmhartigheid van God* » (28 oktober 1943).

In 1945 gaat het Duitse Rijk in puinhopen en diepe ellende ten onder. Wanneer Engelse officieren van de

bezettingsstroepen hem na de oorlog gelukwensen met zijn standvastig verzet tegen Hitler, verwijt hij hen op felle toon dat zij « *de heerschappij van het communisme en de anarchie dienen, en het volk uitleveren aan de hongersnood.* » Hij weigert trouwens om de collectieve schuld van het Duitse volk te erkennen: de nazi's zijn de schuldigen.

In het Vaticaan wordt Mgr. von Galen op 18 februari 1946 door Pius XII kardinaal gecreëerd. Het kardinaalscollege eert hem op dat moment met een stormachtig applaus dat vele minuten aanhoudt. Hij maakt van deze gelegenheid gebruik om de H. Vader een petitie te overhandigen ten voordele van de afkondiging van de Tenhemelopneming van de Allerheiligste

Maagd Maria, dat hij als het vierde hoogfeest van het liturgisch jaar beschouwt; Pius XII zal dit dogma plechtig afkondigen in 1950. Ook bezoekt hij in Rome de Duitse gevangenen; hij spreekt hen moed in en vertrouwt hen op vaderlijke wijze toe: « *Ik zal niet lang meer hier beneden blijven. Als ik daarboven zal zijn, richt jullie dan tot mij.* »

Bij zijn terugkeer in Münster wordt hij ernstig ziek. Het is zijn wens op de feestdag van Sint-Jozef te mogen sterven. Hij overlijdt op 22 maart 1946, na deze laatste woorden uitgesproken te hebben: « *Zoals God het wil. Jullie moeten voortgaan met voor de Eer van God te werken. Hij beschermt ons dierbaar vaderland. Arbeid verder voor Hem.* »

zuster Muriel van het Goddelijk Hart

EEN ONPEILBAAR DIEPE HAAT

Op het moment dat Münster en omgeving voor het eerst door geallieerde bombardementen getroffen worden, klaagt Mgr. von Galen onbevreesd de antichristelijke praktijken aan van een regime dat op het toppunt van zijn macht is:

« *Vorige week heb ik in het openbaar mijn verdriet geuit en het als een hemeltergend onrecht gebrandmerkt dat de Gestapo de kloosters van de zusters van de Onbevleete Ontvangenis in Wilkinghege en van de jezuïeten in Münster had gesloten, gebouwen en inboedel in beslag genomen en de bewoners de straat op gejaagd en uit hun geboortestreek verdreven had. Ook het Lourdesklooster in de Frauenstraße werd ten behoeve van de Gouwleiding in beslag genomen. Ik wist toen nog niet dat de Gestapo op dezelfde dag, dus op zondag 13 juli, het college van de camillianen in Sudmühle en de benedictijnenabdij Sankt Josef in Gerleve bezet en in beslag genomen had, en dat de paters en broeders er uit verdreven waren; ze moesten nog dezelfde dag Westfalen verlaten. Op 15 juli werden ook de benedictinessen van de Eeuwige Aanbidding in Vinnenberg bij Warendorf verjaagd en over de provinciegrenzen gezet. Op 17 juli moesten de kruiszusters in het huis Aspel bij Rees hun bezittingen en het district Rees verlaten. Indien de christelijke naastenliefde zich niet had ontfermd over al deze daklozen, dan zouden deze vrouwen en mannen overgelaten zijn aan de honger en de barre weersomstandigheden.*

« *Wat heeft dit te betekenen? Hoe*

moet dit aflopen? Het gaat er namelijk niet om dakloze medeburgers van Münster een tijdelijk onderkomen te verschaffen: de kloosterlingen waren bereid en vastbesloten met dit doel hun eigen woonruimten tot een minimum te beperken om net als anderen daklozen een woning te bezorgen en hun eten te geven. Nee, daar gaat het niet om. Ik heb vernomen dat het filmcentrum van de gouw zich installeert in het klooster van de Onbevleete Ontvangenis te Wilkinghege. Men zegt me dat in de benedictijnenabdij Sankt Josef een kraamkliniek voor ongehuwde moeders wordt ingericht. Ik heb nog niet vernomen wat in Sentmaring, in Sudmühle en Vinnenberg geïnstalleerd wordt, want ik krijg geen enkele informatie van officiële zijde.

« *Ik heb het provinciehoofd, de ministers, het opperbevel van de Wehrmacht er nadrukkelijk op gewezen hoe deze gewelddaden tegen Duitse mannen van onbesproken gedrag en dit bruut optreden tegenover weerloze Duitse vrouwen in tegenspraak zijn met elke vorm van ridderlijkheid en slechts kunnen voortvloeien uit een dodelijke haat tegen het christelijk geloof en tegen de katholieke Kerk. Het zijn praktijken die als sabotage werken en tot ontwrichting van onze volksgemeenschap leiden.*

« *Volksgemeenschap met die mannen, die onze kloosterlingen, onze broeders en zusters zonder rechtsgrond, zonder onderzoek, zonder mogelijkheid van verdediging of vonnis vogelvrij verklaren en het land uit jagen? Nee, met hen en met allen die*

daarvoor verantwoordelijkheid dragen is er voor mij geen gemeenschappelijk denken en voelen meer mogelijk!

« *Volgens het gebod van de Heiland willen wij bidden voor allen die ons vervolgen en belasteren. Maar zolang zij niet veranderen, zolang zij doorgaan met het bestelen van onschuldigen, met het uit het land verjagen en kerkeren, zolang wijs ik elke band met hen af!*

« *Wij christenen willen beslist geen revolutie. Wij zullen trouw onze plicht blijven doen in gehoorzaamheid aan God, uit liefde voor ons Duitse volk en vaderland. Onze soldaten zullen vechten en sterven voor Duitsland, maar niet voor hen die door hun verschrikkelijk optreden tegen onze kloosterlingen, tegen hun broeders en zusters, onze harten krenken en de Duitse naam voor God en de mensen smaadt aandoen. Wij vechten dapper verder tegen de buitenlandse vijand. Tegen de vijand in het binnenland die ons pijnigt en slaat kunnen wij niet met wapens vechten. Daar rest ons enkel als strijdmiddel een krachtig, taai en hard volhouden! Gehard worden! Standvastig blijven! Wij merken en ervaren nu duidelijk dat er achter de nieuwe theorieën, die ertoe geleid hebben dat de godsdienst uit de scholen werd verbannen, onze verenigingen werden onderdrukt en onze katholieke kleuterscholen nu vernietigd zullen worden, een onpeilbaar diepe haat schuilgaat tegen het christendom dat men wil uitroeien...»*

Mgr. von Galen, homilie in de Dom van Münster op zondag 20 juli 1941

DE PSALMEN, EEN GEÏNSPIREERD GEBED

De twee eerste psalmen zijn als een voorwoord tot het Boek van de Psalmen. Psalm 1 laat ons kiezen tussen "twee wegen": de weg naar het goede in gezelschap van de rechtvaardigen, en de weg van het verderf temidden van de goddelozen die de rechtvaardigen bespotten. Aan ons de keuze, waarbij we terdege moeten beseffen dat het leven van de goddelozen als stof in de wind is, terwijl dat van de rechtvaardigen lijkt op bomen die aan de oever van een rivier groeien en overvloedige vruchten dragen. Psalm 2 heeft het over de genadeloze en wereldomvattende strijd tussen de dienaren Gods en de bozen, die in werkelijkheid Jahweh en zijn Messias, Christus-Koning, bekampen.

PSALM 3

AANKONDIGING

1. *Een psalm gericht aan David,
Bij zijn vlucht voor zijn zoon Absalom.*
2. *Jahweh, hoe talrijk zijn mijn belagers,
Hoe talrijk zij die tegen Mij opstaan.*
3. *Talrijk zijn zij die tegen mijn ziel zeggen over
Elohim : « Geen heil bij Hem ! »*
4. *Maar Gij, Jahweh, Gij zijt het schild dat Mij dekt,
Mijn glorie en Degene die mijn Hoofd verheerlijkt.*
5. *Mijn stem is bij Jahweh, ik roep
En Hij zal Mij verhoren van op zijn heilige berg.*
6. *Ik leg Mij neer en slaap in ;
Ik ontwaak want Jahweh ondersteunt Mij.*
7. *Ik vrees de eindeloze massa's niet van een volk
dat Mij langs alle kanten omsingelt.*
8. *Sta op, Jahweh ! Red Mij, mijn God !
Want Gij hebt al mijn vijanden geslagen als
met een kaaksbeen. Gij hebt de bozen hun tanden
stukgeslagen.*
9. *Bij Jahweh is de Redding,
Op uw volk rust uw Zegen.*

Vers 1 is de titel van het gedicht : « *Psalm* » wijst op een door een snaarinstrument begeleid lied. « *Aan David* » en niet « *van David* ». In het Hebreeuws stemt het voorzetsel *lamed* immers overeen met de Griekse of Latijnse datief ; het drukt dus niet de oorsprong maar de bestemming uit, in tegenstelling tot de gebruikelijke vertaling. Dit gedicht is dus opgedragen « *aan David* », vader en voorafbeelding van de Messias die moet komen. Niet aan de zegevierende David maar aan David die op de vlucht is voor zijn vijanden :

2. *Jahweh, hoe talrijk zijn mijn belagers, Hoe talrijk zij die tegen Mij opstaan.*

De vergelijking met de eerste verzen van psalm 2 dringt zich op, te meer omdat de verwijzing naar "Absalom" een « prins » ten tonele voert die echt « tegen Jahweh en zijn Gezalfde » (Ps. 2, 1-2) in opstand is gekomen. Dit laat ons toe psalm 3 in de vierde eeuw voor Christus te dateren.

3. *Talrijk zijn zij die tegen mijn ziel zeggen over Elohim : « Geen heil bij Hem ! »*

De vijanden van Jahweh en zijn Messias bespotten de trouwe jahwist, zoals in psalm 1, en lachen ermee dat hij wacht op een door God geschonken redding. Het

is gemakkelijk om deze goddelozen te identificeren : in de vierde eeuw voor Christus waren de jahwistische gelovigen een doorn in het oog van de schismatieke Samaritanen en van de heidense invallers die afgoden aanbaden en die « *God* » aanriepen onder de algemene benaming « *Elohim* ». Een dramatische toestand, voorafbeelding van de confrontatie van Jezus met de meute van Sadduceeën, schriftgeleerden en Farizeeën te Jeruzalem, driehonderd jaar later.

Maar Jahweh zal hen de bovenhand niet laten halen :

4. *Maar Gij, Jahweh, Gij zijt het schild dat Mij dekt, Mijn glorie en Degene die mijn Hoofd verheerlijkt.*

Heel de gewijde geschiedenis ontrolt zich hier in één zin, volgens het procédé van de bloemlezing waarvan de psalmisten zo houden.

« *Het schild* » : Jahweh had het aan Abraham beloofd : « *Vrees niet, Abram ! Ik ben u tot schild, overgroot zal uw loon zijn* » (Genesis 15, 1). Het beeld spreekt tot de verbeelding. Met zijn schild weert de strijder de slagen af die hij van links, van rechts en van voren op zich ziet afkomen. Maar God beschermt hem aan alle kanten, zelfs voor de slagen die van achter hem komen !

« *Mijn glorie* » : de Glorie van God aanschouwden de Hebreëen tijdens de Uittocht, in de woestijn : « *En nu straalde op de top van de berg de Glorie van Jahweh als een verterend vuur* » (Exodus 24, 17). De weerspiegeling van deze Glorie straalde van Mozes' gelaat toen hij terug afdaalde van de berg Sinaï (Ex. 34, 29). Aldus stelt de psalmist de verwachte Messias voor als een nieuwe Mozes.

« *Mijn Hoofd* » : het Hebreeuwse woord is even dubbelzinnig als ons Nederlands woord « hoofd », dat tegelijkertijd synoniem is voor « kop » en « gezagsdrager » (Isaïas, 7, 8-9). Hier wordt de betekenis ons gesuggereerd door de titel : « *Een psalm gericht aan David, bij zijn vlucht voor zijn zoon Absalom.* » Sinds de terugkeer uit de Ballingschap is er geen koning meer in Jeruzalem, een toestand die vijfhonderd jaar eerder reeds voorafgebeeld was door Davids vlucht, waardoor Jeruzalem een tijdlang zonder koning zat. In de vierde eeuw voor Christus hunkert de psalmist naar de terugkeer van de koning, zoon van David, zoals de vroegere getrouwen van David te Jeruzalem naar zijn terugkeer hunkerden toen hij op de vlucht was.

Zijn gebed zal verhoord worden wanneer Jahweh op aarde zal neerdalen om zelf zijn volk aan te voeren in de Persoon van zijn Zoon, Jezus Christus, Christus-Koning.

« *Degene die mijn Hoofd verheerlijkt* » : Jezus zal wat deze psalm aankondigt inderdaad naar de letter uitvoeren wanneer Hij op het Kruis « *verheerlijkt* » zal worden om alles naar Zich toe te trekken, zoals Isaïas het met betrekking tot de Dienaar van Jahweh voorspeld had : « *Zie, mijn Dienaar zal verstandig zijn, Hij zal opstaan, verhevener worden en op wonderbaarlijke wijze verheerlijkt worden* » (Is. 52, 13).

5. *Mijn stem is bij Jahweh, ik roep En Hij zal Mij verhoren van op zijn heilige berg.*

Deze woorden moeten in de mond gelegd worden van de Messias, Zoon van David, over wie Jahweh in psalm 2 het volgende zegt : « *Ikzelf stel Mij een koning aan op Sion, mijn heilige berg* » (Ps. 2, 6). Er bestaat dus een onmiskenbaar verband tussen de psalmen 2 en 3, wat ons doet voorvoelen dat er een eenheid bestaat binnen het Psalmenboek : het is een verzamelbundel van liederen en gebeden van de jahwistische gelovigen die in hun verlatenheid hun wachten op de Messias uitdrukken, verstoken als ze zijn van een geestelijke en een wereldlijke leider. Deze Messias zal een zoon van Abraham zijn, een nieuwe Mozes, de zoon van David, de Dienaar van Jahweh.

Hoe zal dit alles in zijn werk gaan ? Niemand weet het, vermits de dynastie uitgestorven is met de laatste koning van Juda, de kleine Joaquin, die bij zijn troonsbestijging acht jaar oud was en drie maanden later met zijn koningin-moeder naar de kerkers van Babylon gevoerd werd om er de misdaden van zijn volk uit te boeten.

6. *Ik leg Mij neer en slaap in ; Ik ontwaak want Jahweh ondersteunt Mij.*

Dit is echt de slaap van de rechtvaardige, met een fijne verwijzing naar de slaap van de profeet Elias. Na de Messias vereenzelvigd te hebben met Abraham, die God als een schild beschermde, met Mozes, van wiens gelaat de Glorie Gods afstraalde, met David, wiens leiderschap Jahweh zelf verheerlijkt heeft, verschijnt hier Elias de Tisbiet ten tonele, die op voorhand de dood en de verrijzenis van Christus nabootst.

Nadat de priesters van Baal op de berg Karmel om het leven gebracht waren wou koningin Jezabel zich wreken en de profeet Elias doden. Elias was bang, « *en ging haastig heen om zijn leven te redden [...]. Hij trok een dagreis ver de woestijn in. Hier zette hij zich onder een bremstruik neer en bad om de dood. Hij verzuchtte : "Nu is het genoeg, Jahweh ! Neem mij het leven, want ik ben niet beter dan mijn vaderen."* En hij legde zich onder de bremstruik neer en sliep in. Maar opeens stiet een engel hem aan en sprak tot hem : "Sta op en eet" » (1 Koningen 19, 3-5). Nadat hij zo getroost was, hernam Elias zijn tocht naar de Horeb. Op deze berg ontmoette hij Jahweh die hem beval terug te keren naar Israël. Zo zal het ook met de Messias geschieden, voorspelt de psalmist. Jezus zal deze profetie inderdaad in vervulling doen gaan tijdens zijn Lijden : Hij is bedroefd tot de dood

toe in de Olijfhof, wordt getroost door een engel, staat op om zich op het Kruis uit te strekken, er te ontslapen en op de derde dag te ontwaken...

7. *Ik vrees de eindeloze massa's niet van een volk dat Mij langs alle kanten omsingelt.*

Dit is nog een verwijzing naar de overwinning van David op Goliath, de Filistijn, waarna alle vrouwen van Israël zongen : « *Saül sloeg ze bij duizenden neer, maar David bij tienduizenden* » (1 Sam. 18, 7). Deze en alle volgende overwinningen werden verkregen door de genade van Jahweh die aan David toen « *rust had verleend van al zijn vijanden langs alle kanten* » (2 Sam. 7, 1).

8. *Sta op, Jahweh ! Red Mij, mijn God ! Want Gij hebt al mijn vijanden geslagen als met een kaaksbeen. Gij hebt de bozen hun tanden stukgeslagen.*

In de woestijn zei Mozes hetzelfde gebed : « *Als de ark dan optrok, sprak Mozes : "Rijs op, Jahweh, en uw vijanden stuiven uiteen, die U haten vluchten voor uw aanschijn" »* (Numeri, 10, 35).

Deze succesvolle tussenkomst van Jahweh wordt vergeleken met het gebruik van een « *kaaksbeen* », ter verwijzing naar een overwinning van Samson op de Filistijnen ten tijde van de Rechters. De Filistijnen stortten zich op hem om hem te doden op een ogenblik dat hij door het verraad van valse broeders geboeid was. Duizend jaar later, in de vierde eeuw, zitten de jahwisten in hetzelfde geval. Maar « *de geest van Jahweh greep Samson aan ; de koorden om zijn armen werden als vlasdraad die door het vuur is verzengd en zijn strikken gleden hem van de handen. Hij zag een nog gaaf kaaksbeen van een ezel liggen ; hij strekte zijn hand uit, raapte het op en sloeg er duizend man mee neer. En Samson sprak : "Met een ezelskaaksbeen heb ik hen afgeranseld, met een ezelskaaksbeen heb ik duizend mannen verslagen" »* (Rechters 15, 14-16).

Op dezelfde wijze ziet de psalmist het in zijn onverwoestbare hoop al gebeuren dat Jahweh « *de tanden van de bozen zal stukslagen* ». Wraak in navolging van de Wet van de Vergelding : « *Oog om oog, tand om tand* » (Ex. 21, 24). De goddelozen die Jahweh beledigen, de enige ware God en Heiland, verdienen niet beter. Dit is het antwoord aan de spotters, die over Elohim zeiden : « *Geen heil bij hem !* » (vers 3).

9. *Bij Jahweh is de Redding, Op uw volk rust uw Zegen.*

« *De Redding* » : in het Hebreeuws " *ha-yesu'a* ", « de Jezus ». Men kan geen letterlijker aankondiging vinden voor Jezus' komst, driehonderd jaar op voorhand : « *Ja, bij Jahweh is de Jezus.* » Omwille van de zegening die Abraham ontvangen heeft : « *In u zullen worden gezegend alle geslachten der aarde* » (Gen. 12, 1-3). Het door God beloofde heil zal komen ; de psalmist geeft het bovendien op voorhand de naam die de engel Gabriël Maria en Jozef zal aanduiden !

broeder Bruno van Jeans